

NOTULEN VAN DE CONFERENTIE VAN ZENDELINGEN OP HALMAHERA
GEHOUDEN TE TOBELO op 4,5 en 6 juni 1901.

Aanwezig de broeders Van Baarda, Hueting en van der Roest. Br van der Miezen meende met het oog op zijn vertrek naar Boeli, bepaald op 10 juni a.s. de Conferentie niet te kunnen bijwonen.

Opening

Br. van Baarda opent als Voorzitter de vergadering. De secr leest het reglement voor, als mede de notulen van de beide vergaderingen gehouden in het vorige jaar, welke onveranderd worden goedgekeurd.

Agenda

De volgende punten komen op de agenda:

1. Opening der vergadering
1. lezen van reglement en de notulen
2. Vaststelling der agenda
3. Behandeling van de begroting
4. Behandeling van het officiële antwoord van het Hoofdbestuur op de notulen van de vorige conferenties.
5. Behandeling van de Jaarverslagen
6. Opleiding van Goeroes
7. Vaststelling tot een leerplan voor de opleidingsschool
8. Wat is omtrent het leveren van goeroes met de heer Hiebink Rooker overeengekomen?
9. Wat mag er uit de subsidies van het Gouvernement voor de schoten betaald worden?
10. Instelling van vergaderingen met hoofden en Goeroes der verschillende Zendingafdelingen,
om regelen te treffen zowel kerkelijke als het burgerlijk leven betreffende.
11. Taalkwesties
12. Memorie van de bbrs. Hueting en van der Roest inzake verhoging van traktement.
13. De komst van de nieuwe broeders en de bepaling hunner standplaatsen.
14. Verkiezing van een voorzitter en een secretaris.
15. Sluiting der vergadering.

IV. BEHANDELING VAN HET OFFICIEEL ANTWOORD VAN HET HOOFDBESTUUR

De ontvangen brieven van het Hoofdbestuur worden gelezen. De voorzitter deelt mede, dat hij een schrijven heeft ontvangen van de Weledel Gestreng Heer Crommelin, waaruit blijkt, dat zijn Weledel Gestreng alle pogingen aanwendt om aan de ongeregelheden betreffende de uitbetaling een einde te maken (zie notulen der eerste conferentie).

In een ander schrijven van het Bestuur werd mededeling gedaan dat waar aanvankelijk een zending in 1901 voor Halmahera werd beloofd, dit getal drie zou bedragen. De Conferentie betuigt haar hartelijke dank er voor, dat het Bestuur op deze wijze haar wensen vervulde en in de nood aan personeel voorziet.

Van het officieel antwoord van het Bestuur inzake de opleidingsschool

De conferentie merkt in alle bescheidenheid op, dat zij aangaand dit punt, ongeveer het volgende heeft voorgesteld:

Indien de opleidingsschool wordt opgericht, deze wordt gebracht onder een onderwijzer, alleen voor de Bijbelse Geschiedenis en aanverwanten, zou de zending op wiens woonplaats

of in wiens nabijheid de school zou zijn gevestigd, worden aangewezen. Het komt haar ongewensd voor dat Br. van Baarda nu voorlopig daarmede wordt belast als proef, maar zij acht het wenselijk, dat die school niet begonnen wordt totdat een schoolman daarvoor beschikbaar is.

Over het leerplan zou door de conferentie in overeenstemming met de onderwijzer worden opgemaakt.

8. Naar aanleiding van de zin: Men verzekere zich van de rechtsgrond in dezen enz. wordt te kennen gegeven dat in overleg met de Heer Resident van Ternate door br. Hueting daarover is gesproken. Wij leven en werken in een sultanaat, ergo kan geen inlander grondbezit hebben want alleen de Sultan is Heer van de grond.

Het is bekend dat voor alsnog, ook in de Gouvernementslanden Europeanen noch verenigingen een dergelijk grondbezit mogen hebben.

Alleen het geplante is eigendom van de planter. Dat is hier 's lands adat. Nu meende Zijn Hoogedel Gestrenge, dat indien een of ander gemeentetuinen bezat en deze op onze naam werd gezet, zulks voldoende zou zijn. In dezen tijd zouden wij daarover niet lastig gevallen worden, maar voor de toekomst geeft dat geen zekerheid.

De mogelijkheid bestaat dat de Sultan een of meer onbewoonde eilanden wil verkopen, de prijs zal zo hoog niet zijn, die eilanden aan het Nederlands Indisch Gouvernement af te staan en ze daarna in erfpacht aan te vragen. In het district Tobelo zijn enige onbewoonde eilanden, de overige districten bezitten die niet. Heeft het Bestuur daar gelden voor disponibel, wellicht is dit de enige weg.

Gewerbeschule

Eenparig verklaart de conferentie dat de omstandigheden hier te lande zo zijn, dat het voor ons niet mogelijk is op succes te laten beoefenen. Het zou dan uit lopen op financiële schade.

10. Hoe oordeelt de kring over de bruidschat.

Eenparig is het gevoelen der broeders over deze zaak, dat het zelfs niet raadzaam zou zijn, de bruidschat te reduceren tot een zeker minimum, waardoor wellicht verkregen wordt, dat of ter wille van die bruidschat, het burgerlijk huwelijk niet meer ontbonden wordt.

In alle bescheidenheid merken de broeders op, dat in 12 genoemde door hen niet beschouwd wordt als kunstmiddel. Het is begrijpelijk dat de overgang tot het christendom niet gemerkt wordt door geestelijke behoeften, doch alleen door bijoorzaken. Het is een kostbaar middel omdat het Bestuur alle kosten moet dragen en waarborgen voor succes hebben wij niet. Niettegenstaande dat verklaart Br Van Baarda het te willen beproeven indien het Bestuur zulks wenst.

BEGROTING

Als nu wordt overgegaan tot de behandeling van de begroting over 1902, voor de verschillende posten. Post per post wordt nauwkeurig nagegaan en besproken, of de raming niet te hoog was. In bijlage 1 wordt deze begroting U toegezonden tot nadere goedkeuring.

JAARVERSLAGEN

De jaarverslagen der verschillende broeders worden nu voorgelezen; een bepaling op de vorige conferentie gemaakt. Op deze wijze geloven wij beter een overzicht te krijgen van elkanders arbeidsveld, want de vele bezigheden beletten ons vaak voldoende kennis te nemen

van alles wat elders gebeurt. In bijlage II worden U die verslagen toegezonden. Het verslag van Br. Hueting heeft het bestuur reeds ontvangen.

Opleiding tot Goeroes en vaststellen van leerplan enz.

Roest heeft getracht in de Minahassa van de opleidingschool van het Genootschap, Directeur de Heer Hiebink Rooker, helpend personeel te bekomen. Ds Gunning had, blijkens de notulen van de 2de conferentie daarover gesproken in de mening verkerende, dat zulks zou kunnen gebeuren. Br.Rooker vreesde dat de Minahasser op den duur niet op vreemde bodem zou teren, aangezien zij zulks met Savoe hadden ondervonden. Daarentegen zou de Vereniging een som van fl. 4000,- moeten betalen tot goedmaking van de kosten voor verbouwing der lokaliteiten. Ook dit laatste wordt door ons tot een groot bezwaar geacht, omdat wij dit geld voor Halmahera nodig hebben en wij niet de minste waarborg kunnen verkrijgen, die die helpers op Halmahera zouden blijven. Er is nog een bezwaar. Over het geheel genomen, voor zover het tenminste door br. v.d.Roest kan worden beoordeeld, afgaande op wat hij zag en hoorde, is de Minahassische Christen bevolking minder religieus dan die te Ambon. Met al hun eigenaardigheden geloven wij dat de Ambonnees meer kerkelijk leven aan de dag legt en is hij daarom, voor ons althans meer begeerlijk. De Heer Rooker Sr, beloofde, dat indien wij op geen andere wijze in onze behoeften konden voorzien, hij ons zou trachten te helpen, doch dan blijven het onopgeleide krachten, gelijk wij tot op heden van Ambon ontvingen. Het eenparig gevoelen van de broeders is, dat wij op de ingeslagen weg moeten blijven doorgaan. Nogmaals dringen al de brs. er op aan, dat het Bestuur het plan "opleidingschool" niet opgeve. Men gedente dat er nog jaren overheen zullen gaan, vooraer wij van de school voldoende hulp personeel zouden kunnen bekomen. De gesubsidieerde scholen behoeven ook aanvullingspersoneel. Daarom vragen wij U eenparig met de meeste aandrang indien het komt tot het oprichten van deze school, dat men deze school vanaf de oprichting stelt onder leiding van een onderwijzer opdat het onderwijs van meet af aan op goede leest geschoeid worde. Om voorlopig in de behoefte aan hulp personeel op de scholen te voorzien, achten de brs het raadzaam, en zij geven U dit bij deze in overweging en onderwerpen het aan Uw goedkeuring, voorlopig van Ambon jongelieden te laten komen, die als anak-piara (pleegkind) in de woningen der broeders verkeren en door hen worden onderwezen. Een zeker getal van die jongelieden zou nodig zijn, waarvan de ene helft gedurende een maand als helper of kwekeling dienst deed terwijl de andere helft gedurende die tijd onderwijs ontving, voor zover de zending daarin door zijn werkzaamheden niet werd verhinderd.

Alzo om de beurt een maand op school werkzaam.

Natuurlijk gaan hier kosten mee gepaard. De voedingskosten bedragen fl 30,-per jaar en hetzelfde bedrag is nodig voor kleding en zakgeld. Br. Hueting heeft aanvankelijk 10 van zulke jongelui, Br vd. Roest heeft er 6 nodig, zodat de uitgaven 16 x fl. 60 is fl.960,-per jaar. Al de broeders beschouwen dit als een urgent geval waarom de broeders nadere goedkeuring van het Bestuur zo spoedig mogelijk tot de uitvoering van deze maatregel zullen overgaan. Ter verduidelijking diene het volgende. Het personeel op de gesubsidieerde scholen is onvoldoende. Wanneer het getal schoolkinderen boven de 25 is, dan is het nodig wil men subsidie behouden, dat er twee onderwijzers op de school werkzaam zijn. Twee goeroes op een school achten de broeders ongewenst, want zij zijn bevreesd, dat daardoor wellicht onenigheid zal bestaan. Om daaraan te ontkomen en tegelijk de eis te vervullen gesteld tot verkrijging van subsidie, menen de brs tot bovengenoemde maatregel hunne toevlucht te moeten nemen.

Wat mag er uit de subsidies van het Gouvernement voor de scholen worden betaald?

De vraag door Br. van Baarda gedaan; wat mag er uit de subsidie van het Gouvernement voor de scholen worden betaald, wordt op de volgende wijze beantwoord. Vooreerst geeft het

Gouvernement vergoeding voor eerste inrichting, n.l. aanvulling van meubilair, het aanvullen van onvoldoende traktement der onderwijzers; verder geeft het Gouvernement steeds (jaarlijks) een som tot onderhoud en verdere uitgaven tot dezelfde doeleinden.

Naar aanleiding van punt XI brengt Br. Hueting ter kennis, dat hij in januari van dit jaar een vergadering heeft belegd met hoofden en goeroes en wat er in beginsel is besproken, wordt ter tafel gebracht, aanleiding geeft tot een langdurige bespreking. De notulen geven daarvan hoegenaamd niets aan, eerst later als het in beginsel aangenomen is en tot wet verheven is voor het kerkelijk en burgerlijk leven in de verschillende zendingsressorten, voor zover dat haar plaatselijke omstandigheden mogelijk is, zal het Bestuur daaromtrent alle inlichtingen ontvangen en volkomen inzage der verschillende bescheiden.

In hoofdzaak zijn de bbrs het volkomen eens. Ook op enkele plaatsen elders (buiten Tobelo) is reeds in sommige gevallen op dezelfde wijze voorzien. Voorzover het mogelijk is, moet het een algemene regel worden voor alle christenen en chr. kampongs en daartoe is reeds een onderzoek (ook op andere plaats) nodig en daarna een vergadering van alle hoofden. De Resident van Ternate is van dat alles op de hoogte gesteld. Hechte aanvankelijk zijn goedkeuring aan deze zaak. Zijn alle bescheiden aanwezig dan ook worden die aan de Resident toegezonden opdat hij deze regelingen wil bekrachtigen.

TAALKWESTIE

Onder dit hoofdstuk wordt niet bedoeld een bespreking over taal etc, maar wat naar aanleiding van dit onderwerp aan br. Hueting op de vorige Conferentie was opgedragen. Ter tafel is een woordenlijst Maleis-Tobelorees, aangevuld met enige zinnen en ook een concept van spelboekjes. Vooralnog kan tot het vervaardigen van een bijbelse geschiedenis in het Tobelorees niet worden overgegaan, aangezien alle vormen etc nog niet voldoende kennis zijn. Na gehouden bespreking wordt voldoende bepaald, dat het een en ander nog eens aan een nauwkeurig onderzoek zal worden onderworpen en daarna zal worden beproefd, of het voor rekening van het Gouvernement kan worden gedrukt. Op de scholen bestaat behoefte aan een kaart van Palestina en in het Maleis is zij niet voorhanden. Br. Hueting heeft uit verschillende kaarten er een gecompileerd. Een kleine handleiding zal er aan worden toegevoegd. Na de betreffelijke voltooiing zal het Hoofdbestuur die kaart en handleiding ontvangen met het vriendelijk verzoek daarvoor een uitgever te zoeken.

In bespreking wordt ook gebracht een 50tal liederen genomen uit het gezangboek in gebruik bij de christenen in de Minahassa, om ze te laten drukken, en in bundeltjes te verspreiden, als prijs. Br. Van Baarda heeft gehoord dat te Ambon een kleine gezangbundel in het gebruik is. Br. Hueting zal informatie in winnen en indien dit bundeltje niet voldoet aan het verlangen der Conferentie, dan zal br. Hueting gemachtigd worden een 500 bundeltjes te laten drukken, inhoudende de bovengenoemde gezangen, tot de prijs van 40 cent pers stuk. Deze kosten, indien ze worden gemaakt, zullen worden ingeboekt op de post "schoolbehoeften". Als punt van behandeling komt nu aan de beurt de "Memorie van de brs. Hueting en van der Roest inzake verhoging van traktement." Naar aanleiding van deze Memorie ontspan een langdurige bespreking en met algemene stemmen wordt besloten in bijlage III deze memorie toe te zenden.

Br. van der Meezen is gekomen en de broeder is aangewezen als vervanger van Br. Beekman zodat hij als standplaats en arbeidsveld Boeli voor zijn rekening krijgt, met opdracht om, indien tijd en gelegenheid het veroorloven, ook de Weda-baai van tijd tot tijd te bezoeken. Zoals reeds gemeld is was genoemde br. niet ter vergadering, omdat hij oordeelde geen tijd daarvoor beschikbaar te hebben.

Tobelo 7 juni 1901